

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН

ФАКУЛТЕТ „МЕДИЦИНА“

ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Лекция №1

**СОЦИАЛНАТА МЕДИЦИНА КАТО НАУКА.
ЗДРАВЕ И БОЛЕСТ.
СОЦИАЛНИ ФАКТОРИ НА ЗДРАВЕТО.
СЪЩНОСТ НА СОЦИАЛНО-
МЕДИЦИНСКИЯ ПОДХОД.**

Доц. д-р Мариела Камбурова, дм

ПЛАН НА ЛЕКЦИЯТА:

- 1. Историческо развитие на социалната медицина**
- 2. Определение и предмет на социалната медицина**
- 3. Структура и функции на социалната медицина**
- 4. Методи на социалната медицина**

Историческо развитие на социалната медицина

- - Понятието обществено здравеопазване се заражда в средата на 18 в. - Йохан Петер Франк
- - 1848 г. - приет е Закон за общественото здраве в Англия, след което бързо се изграждат системи за обществено здравеопазване в Германия, Франция, Италия, САЩ, Испания, Белгия, Скандинавските страни
- - Герен въвежда понятието **“социална медицина”**

Историческо развитие на социалната медицина

- Първите успехи на общественото здравеопазване са свързани с **борбата с епидемичните заболявания** през втората половина на 19 в. - фаза на контрол на инфекциозните болести /1880-1920/
- В теорията на медицината се утвърждава идеята за микробния произход на болестите

Историческо развитие на социалната медицина

- Започва да се развива **профилактичната медицина** с разработването и прилагането на редица ваксини и специфични мерки срещу разпространението на инфекциозните болести:
 - - карантина,
 - - пречистване на водата,
 - - пастьоризация на млякото,
 - - подходящо отвеждане на отпадните води и сметосъбиране,
 - - дезинфекция и дератизация.

Историческо развитие на социалната медицина

Фаза на преориентиране към **по-социални здравни цели** 1920-1960г.

- промяна в патологията - от инфекциозна към хронична неинфекциозна
- необходими нови подходи, утвърждаване на теорията за мултикаузалност на болестите, активно изучаване на детерминантите на здравето, прилагане на рисков подход

Историческо развитие на социалната медицина

Фаза на **промоция на здравето** -
1960 - 1980 г.

- поставя се задачата за укрепване здравето на индивида чрез:
 - осигуряване на основни здравни грижи и създаване на първични здравни центрове
 - развитие на общностите чрез тяхното пълно участие и инициатива

Историческо развитие на социалната медицина

Фаза “**Здраве за всички**”

- 1980 г. - до днес

- нова социална цел за всички правителства, постижима чрез развитие на първична здравна помощ и промоция на здравето
- задълбочаване на неравенствата в здравето, повишено нарастване на разходите за медицина, елитарно ориентиране на модерната медицина

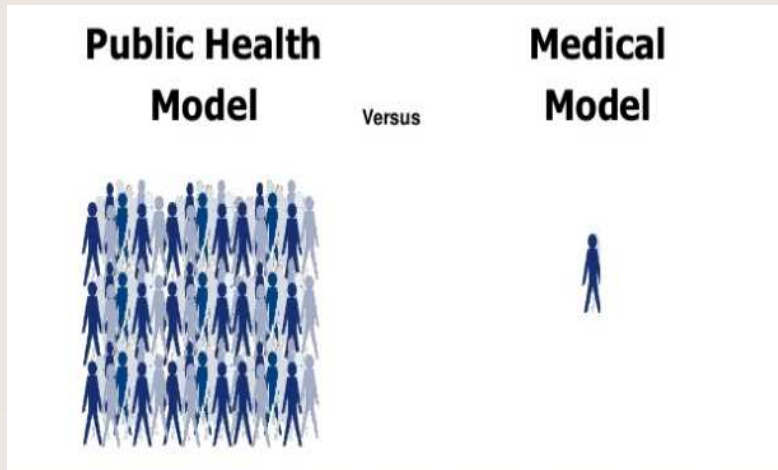
Историческо развитие на социалната медицина

- Първата катедра по социална медицина е създадена от Алфред Гротян в Германия през 1911 г.
- У нас социалната медицина е представена първоначално като раздел “социална хигиена” в учебника по хигиена на проф. Т. Петров
- Първата катедра по организация на здравеопазването е основана в 1950 г. в София
- Изучава се под различни наименования, от 1984 г. – като Социална медицина

Историческо развитие на социалната медицина

- Социалната медицина се оформя като сложна интегративна наука, обединяваща познание от медицината и социалните науки и изучаваща общественото здраве като сложен системен обект .
- Социалната медицина изучава здравето на **популационно ниво**

Социалната медицина като наука

Социалната медицина като наука

Социалната медицина като наука - определение

- Социалната медицина е наука за социалните фактори и проблеми на общественото здраве и мерките за неговото подобряване
- Тя разработва проблемите на:
 - Социалната етиология
 - Социалната патогенеза
 - Социалната терапия
 - Социалната профилактика

Социалната медицина като наука

- Предмет – **общественото здраве** като сложен системен обект
- Методология – здравето се формира под влияние на биологични и социални фактори, **при определяща роля на социалните фактори**
- Обект на приложение на познанията на социалната медицина е **организацията на здравеопазването**

Социалната медицина като наука - структура

- **Фундаментално-теоретична част**
(аналитична, дескриптивна, епидемиологична)
 - **Описание и анализ на състоянието и тенденциите на общественото здраве**
- **Практико-приложна част**
(прескриптивна)
 - **Изучава функционирането на здравната система и разработва мерки за подобряване на общественото здраве и управление на здравеопазването**

Социалната медицина като наука - структура

- **Фундаментално-теоретична част:**
 - I. **Обща теория на социалната медицина**
 - II. **Гранични социомедицински науки –**
медицинска демография, медицинска социология, медицинска етика, медицинска статистика и др.
 - III. **Профилни (частни) социомедицински науки –**
социална епидемиология, социална геронтология, социална педиатрия, социална психиатрия и др.

Социалната медицина като наука - структура

- Приложно-практическа част – науки за общественото здравеопазване и неговото управление:

Здравен мениджмънт, здравна политика, здравно законодателство, промоция на здравето, здравна информатика и др.

Социалната медицина като наука - функции

1. Интегративно-методологична функция – чрез социално-медицинския подход
2. Социално-етична функция – зачитане правата на пациента, справедливост и ефективност на системата
3. Здравеопазно-управленска функция – най-важна практическа функция на социалната медицина

Социалната медицина като наука - методи

1. Социологически
2. Епидемиологични
3. Статистически
4. Икономически
5. Исторически
6. Експериментални
7. Демографски и др.

ЗДРАВЕ И БОЛЕСТ. ФАКТОРИ НА ЗДРАВЕТО И БОЛЕСТТА. СЪЩНОСТ НА СОЦИАЛНО-МЕДИЦИНСКИЯ ПОДХОД.

План на лекцията:

1. Развитие на концепцията за здраве
2. Определение на здравето
3. Измерения на здравето
4. Спектър на здравето
5. Социални фактори на здравето и болестта
6. Същност на социално-медицинския подход.
Социална история на здравето.

РАЗВИТИЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ЗДРАВЕ

1. **Биомедицинска концепция** – здравето е отсъствие на болест, строго клинична идея, основана на микробната теория за болестите
2. **Екологична концепция** – здравето е динамично равновесие между човека и неговата среда, а болестта е неприспособеност към средата

РАЗВИТИЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ЗДРАВЕ

3. **Психосоциална концепция** – здравето е биологичен и социален феномен, който се влияе от психологически, културни, икономически и др. фактори
4. **Холистична концепция** – синтез от всички посочени идеи за здравето като феномен. Здравето е процес, включващ цялостното благополучие на човека в контекста на неговата жизнена среда.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА ЗДРАВЕ

ЩО ЩЕ РЕЧЕ ЗДРАВЕ

Здраве ще рече:

— Да ти се яде хлѣбъ. Да ти се пие вода. Да ти се доспива следъ залѣзъ слънце.

— Сутринъ да ти се става рано и като станешъ, да ти се иска да размахашъ ръце, да изпълнешъ гърди да дишашъ дълбоко и да ти се ходи пѣргаво и надалечъ.

Здраве ще рече:

— Да те радва слънцето. Да обичашъ вѣтъра, да се оставяшъ да те брули и да ти се иска да те понесе съсь себе си.

— Да ти се срѣща човѣкъ. Да искашъ да му се усмихнешъ и

да му заговоришъ като на свой на близъкъ. Да чуешъ и да му кажешъ сладка дума.

— Да ти се пѣе. И дори кога те натжжи нѣщо, да ти се свирка въ тебъ.

— Да не помислювашъ никому зло, и ако те насмърби или обиди нѣкой, да ти стане жалъ за него и да си готовъ да му простишъ.

Здраве ще рече:

— Всичко да те радва и да ти се иска всички да радвашъ.

Д-ръ В. Ив. Неновъ

Итъ книгата „Бжлн здраве!“

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА ЗДРАВЕ

- Здравето е жизненост и енергия
- Здравето е състояние на отлично функциониране на организма
- Здравето е състояние на динамично равновесие на организма с външната среда и липса на болестни изменения
- Здравето е състояние, при което индивидът може да се справя с житейските проблеми и да живее свободно

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА ЗДРАВЕ

В Преамбюла на Конституцията на СЗО, ратифицирана на 7 април 1948 г., е дадено следното определение:

“Здравето е състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие, а не само отсъствието на болест или недъгавост”

и “способността на човек да води продуктивен в социално и икономическо отношение живот”.

ОПЕРАЦИОННО ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЗА ЗДРАВЕ

Здравето е състояние или качество на човешкия организъм, изразяващо адекватно функциониране на организма при дадени условия – генетични и от околната среда

Здравето е състояние, при което няма явни данни за заболяване, лицето функционира нормално, в съответствие с общоприети критерии за здраве за дадена възраст, пол, общност и органите и системите на тялото функционират адекватно, създавайки състояние на хомеостаза.

НОВИ ИДЕИ ЗА ЗДРАВЕТО

Здравето е основно човешко право

Здравето има централна роля за качеството на живот

Здравето е същността на продуктивния живот

Здравето е всеобща социална цел

Здравето е отговорност на индивида и обществото

Здравето зависи от дейността на много обществени сектори

ОСНОВНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ЗДРАВЕТО

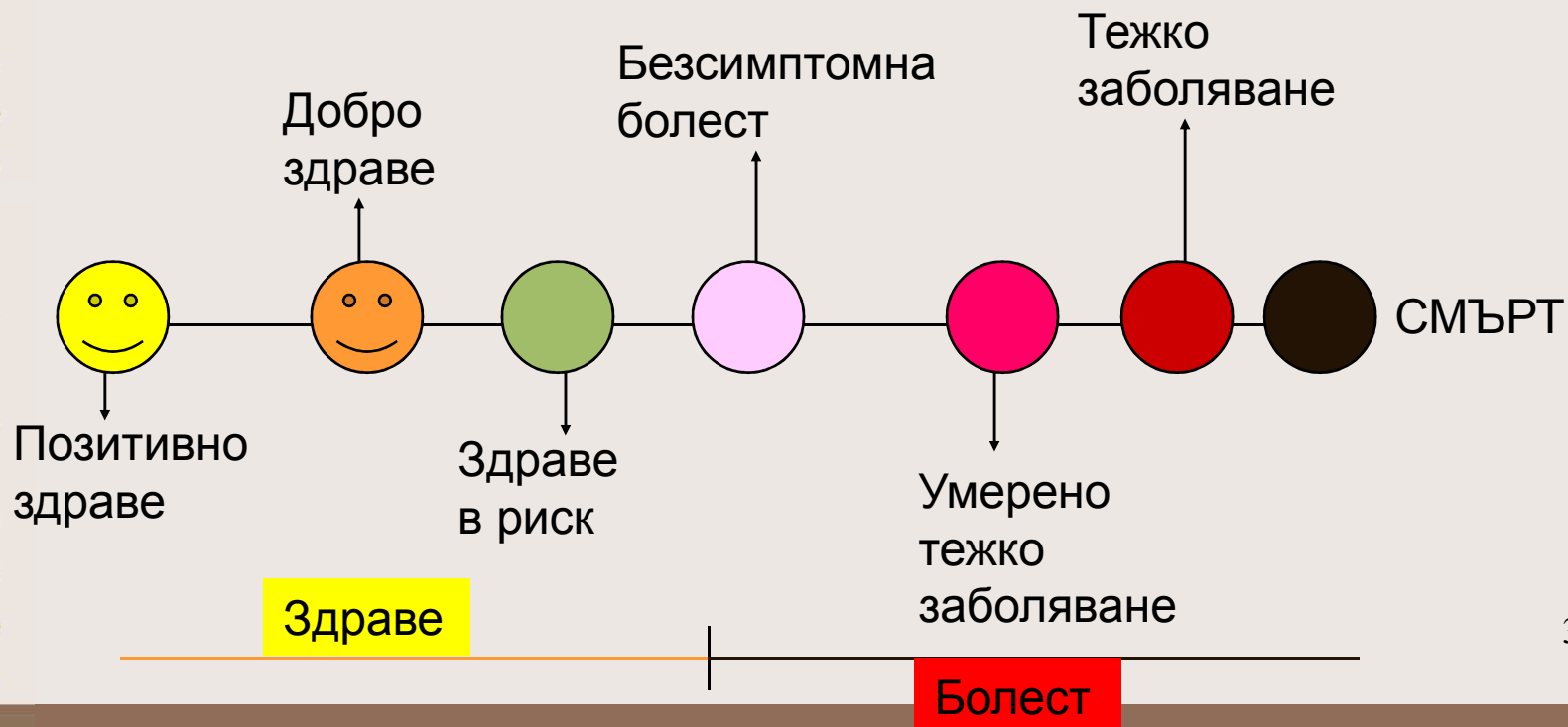

ДОПЪЛНИТЕЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ЗДРАВЕТО

СПЕКТЪР НА ЗДРАВЕТО

- Здравето е диамичен феномен, а не статично битие
- В индивидуалния си живот човек извършва преходи в двете посоки на спектъра

БЛАГОПОЛУЧИЕ И КАЧЕСТВО НА ЖИВОТ

Благополучието има обективна и субективна компоненти:

- **Обективната** се представят с понятието **жизнен стандарт**
- **Субективната** компонента се определя като **качество на живота**

ЖИЗНЕН СТАНДАРТ

Реално измерение на разходите, консумираните стоки и услуги от индивида или общностите

Включва здраве, потребление на храна, образование, заетост и условия на труд, жилищни условия, социална осигуреност, облекло, отдых, човешки права

КАЧЕСТВО НА ЖИВОТА

Субективна мярка за физическото, психическо и социално благополучие на индивида, чувство за щастие, задоволство и удовлетвореност от основни житейски ценности – здраве, брак, семейство, финансово положение, образование, принадлежност към другите и т.н.

ИЗМЕРВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТА

На ниво на обществото:

Индекс за физическото качество на живота – детска смъртност, средна продължителност на предстоящия живот, коефициент на грамотност

На ниво на индивида:

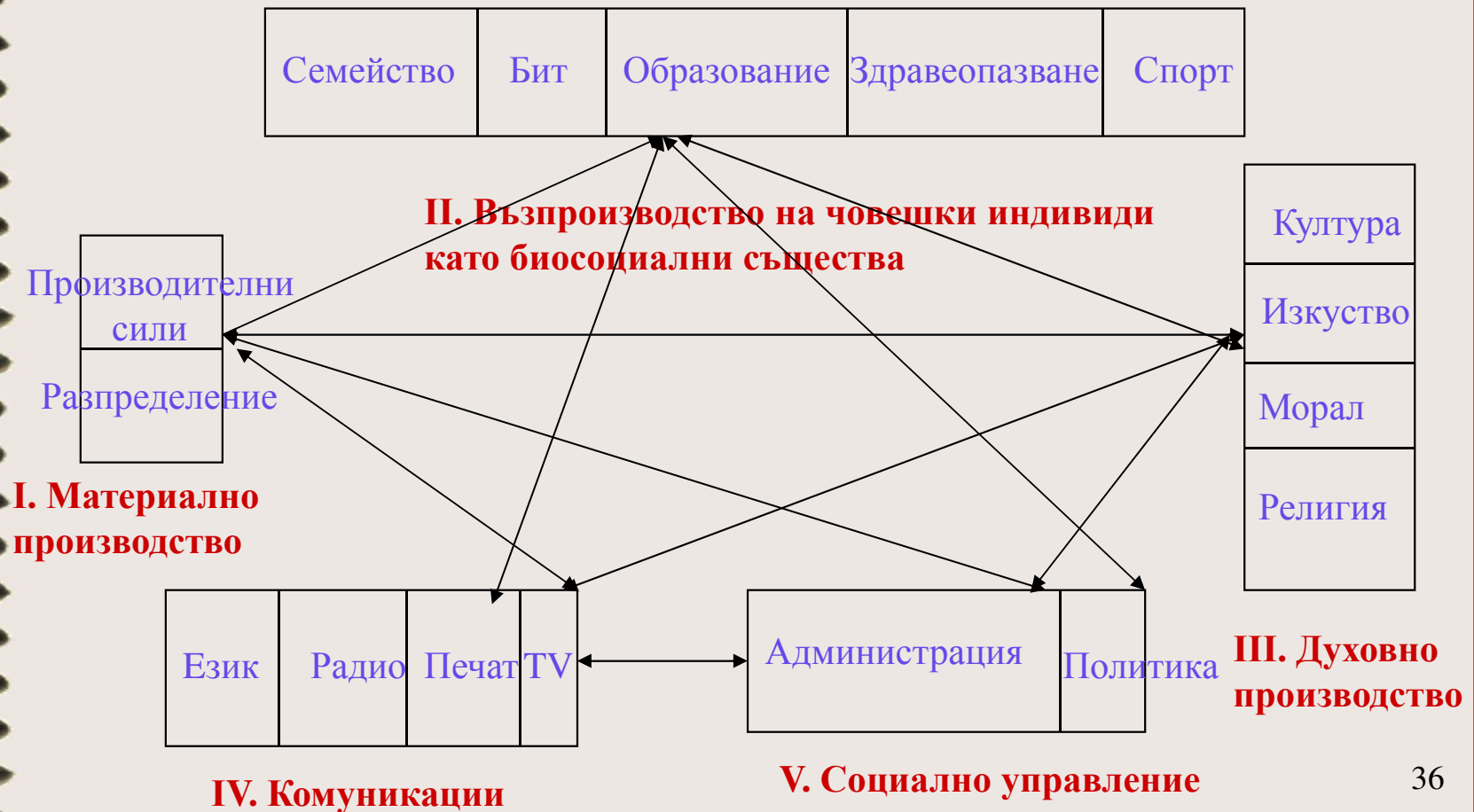
Здравно-обусловено качество на живот – измерва влиянието на здравното състояние, заболяванията и различните видове лечение върху качеството на живот в някои области – физическо функциониране, емоции, социални роли, жизненост, симптоми

СОЦИАЛНИ ФАКТОРИ НА ЗДРАВЕТО И БОЛЕСТТА

Социален фактор е всеки елемент на социалната действителност, независимо от посоката на неговите ефекти, с изключение на генетичните, биологичните и физическите фактори от външната среда

- благоприятна семейна среда
- добър психоклимат в трудовия колектив
- своевременна и качествена медицинска помощ
- липса на социална мрежа за подкрепа
- начин на хранене
- наличие на вредни навици и др.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА СОЦИАЛНИТЕ ФАКТОРИ НА НИВО НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕ

КЛАСИФИКАЦИЯ НА СОЦИАЛНИТЕ ФАКТОРИ НА НИВО НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕ

1. Фактори, свързани с материалното производство
2. Фактори, свързани с възпроизводството на човешки индивиди
3. Фактори, свързани с духовното производство
4. Фактори, свързани с комуникациите
5. Фактори, свързани със социалното управление

КЛАСИФИКАЦИЯ НА СОЦИАЛНИТЕ ФАКТОРИ НА НИВО НА ИНДИВИДУАЛНОТО ЗДРАВЕ

1. Фактори, свързани с личностовите особености на индивида
2. Фактори, свързани със семейно-битовата среда
3. Фактори, свързани с професионално-трудова среда
4. Фактори, свързани с обществено-битовата среда
5. Фактори, свързани с дейността на здравната служба

СЪЩНОСТ НА СОЦИАЛНО-МЕДИЦИНСКИЯ ПОДХОД

- Практически израз на социално-медицинския подход е **СОЦИАЛНАТА ИСТОРИЯ НА ЗДРАВЕТО И БОЛЕСТТА**
- Принос на социалната медицина към изучаването на влиянието на социалните фактори **върху индивидуалното здраве**
- Разкрива **социалната етиология и патогенеза** на дадено заболяване и очертава методите за **социална терапия, рехабилитация и профилактика**

СОЦИАЛНА ЕТИОЛОГИЯ НА ЗАБОЛЯВАНЕТО

- Разкриване на социалните фактори, които имат роля за възникване на болестта и имат причинна връзка с нея

СОЦИАЛНА ПАТОГЕНЕЗА НА ЗАБОЛЯВАНЕТО

Разкриване на механизмите, чрез които социалните фактори участват във възникването на заболяването

Механизми на влияние на социалните фактори:

- Пряко причинява дадено заболяване
- Създават предразположение към дадено заболяване
- Способстват за пренасянето на причинителите на някои заболявания
- Променят хода на заболяванията, причинени от други конкретни или наследствени фактори₄₁

СОЦИАЛНА ИСТОРИЯ НА ЗАБОЛЯВАНЕТО

- Част е от общата история на заболяването
- Събира се от различни източници и с помощта на разнообразни социологически методи информация за личността, ролята и мястото на личността в различните сфери преди и след възникване на болестта
- Разработва се конкретен план за социална профилактика, терапия и рехабилитация

СТРУКТУРА НА СОЦИАЛНАТА ИСТОРИЯ НА ЗАБОЛЯВАНЕТО

1. Личностови особености на пациента
2. Място и роля на личността в семейно-битовата среда преди и след заболяването
3. Място и роля на личността в професионално-трудова среда преди и след заболяването
4. Място и роля на личността в обществения бит и комуникациите преди и след заболяването
5. Взаимоотношения между личността и здравната служба
6. Очертаване на основните медико-социални потребности на пациента
7. План за социална терапия, рехабилитация и профилактика